

הליריקה החדשה.

מיכה יוסף לבנון—מיכ"ל (1828—1852)

להמשורר אברהם דוב (אד"ם) הכהן לבנון, היושב בוילנה, נולד בו' אדר תקפ"ח בן יקיר ונחמד, מיכה-יוסף, שהצטיין מילדותו בכשרונותיו הטובים, במוגו הגות והחביב ובנשיתו לשירה וחזון. בעור שכל המשכילים בדור ההוא קנו את השכלתם במסירת-נפש, אחרי מהפכות פנימיות ומלחמות חיצוניות — קבל מיכה-יוסף בבית אביו המשורר חנוך אירופאי מסודר; ובדרך זה הצליח הנער לרכוש לו בנקל ידיעה הגונה בהשפות הפראנצית, הרוסית והפולנית, וביחוד בעברית וגרמנית. אולם מדריכו של הנער נוכחו מהרה, כי הוא חלש ביותר מסבעו ואין להעמיס עליו משא כבד של למודים. עוד משחר ילדותו נגלו אצל מיכה-יוסף סמני שחפת, כי אביו חלה גם הוא לפניו במחלה קשה זו-הנחילה לבנו אחריו. הרופאים צוו איפוא על הנער להנור מקריאה יתרה בספרים, העלולה להזיק לבריאותו; אולם רוחו הכביר של מיכה-יוסף הניעו להוסיף לקח ולהרבות דעת, ולא חדל לשקוד על ספריו יומם ולילה. וככה התרופף עוד יותר גוו החלש, והמחלה הנוראה המקננת בו החלה להראות פעולתה ולמוץ לשדו של הנער. היא חדרה גם את חושיו ונסכה עליו רוח עצבת ורצינות! ובעוד שיתר הנערים כגילו עסקו במשחקים ושעשועים, החל מיכה-יוסף הקטן לחשוב מחשבות מעציבות על החיים הנעימים, שאינו יכול ליהנות מהם, ועל המות האורב לו. הוא נתבגר קודם זמנו, וקדחת מחלתו הקדימה לעורר את כח-דמיונו העז. העלם הענוג והחליש החל לכתוב חזיונות ושירים בעברית וגרמנית, ומצא בהם נחומים לעצבונו ומכאוביו. יצירתו הראשונה בעברית תארה את הרי-

חניכו.

מחלתו.

(1) שירת השתפכות הנפש.

וזאלף במגנון יפה ונעים. כן בקש לו מיכה-יוסף צרי ליסוריו במעשי חסד וצדקה, אהבה וחמלה. אביו, אד"ם הכהן, מספר 1) כי עונג מיוחד היה להמשורר הצעיר לעשות צדקה בסתר.

הכסף המעט, אשר נתתי לו כל שבוע להוצאה, הוציאו הוא תמיד אם לחסד לחבריו, אם לצדקה לעניים-ואנחנו לא ידענו; עד שגם העונה, לחם-חוקו לפת-שחרית, נתן בכל יום בסתר לקרובי, איש אביון וזקן, כפי שגלה לי זאת האיש הזה אחרי מות הבן. ועוד התאמץ בכל יכלתו להעלים צדקתו גם מן העני עצמו. אך אחת אספר: כהרבותו לאכול פירות לרפואתו, ומוכריהם היו באים אליו יום יום, היתה באה ביניהם גם אשה זקנה וחולה. הנישאת מל גדול ומלא על זרועה. והיה מרבה לקנות מאתה; אך בהפנותה לצאת עם משאה דרך הפתח, היה היא צועד אחריה בלאט ומניח בנחת את כל סקנתו אל הסל בקצהו אשר סאחריה. והיא לא ידעה.

ביחוד מצא מיכה-יוסף קורת-רוח והקלה למכאנביו באהבתו הרבה לידידיו הצעירים, שביניהם נחשבו גם יל"ג וקלמן שולמאן. כשנתגברה עליו ביותר מחלתו באביב תר"ז. בהיותו כבן י"ט, והיה נוטה למות, זכר את ידו שולמאן וערך אליו מכתב-פרידה. המכתב הזה מתאר באופן נמרץ ומעורר-לב את מצב-נפשו של החולה, הרואה את המות עין בעין, בעודנו מלא עלומים ואהבת-חיים.

הנני יושב בחדר בחצי הלילה, כל אנשי הבית נמו שנתם ואני ער. שנתי ננודה מעיני. מחלתי לא תתן דמי לי אף בלילה; זו מחלתי תכביד עלי אכפה. אף תצעדיני מהר למלך-בלחות. כי סאנה הרפא. נואלה עצת הרופאים. כל חכמתם נבערה. הם לא יעלו ארוכתי אך יאריכו חלוי ללא הועיל. ואני-כבר נואשתי סחיים ואתעתד למוות; אך סדוע זה יתנהג בעצלתים? סדוע לא יעשה לו כנפים? אהה! היצור הנמאם בתבל הוא האדם! כל ימי עקרן את נשר החיים המתנודד הנהו זעים-התולדות. וכל היקום סתקום לו; וגם הסות. הנוחם הנרא והאחרון הזה-המות-גם הוא אכזרי! הה. רחפו עצמותי!... למות יצפו יגיעי-כה. הילכי-שחות תחת סבל זוקן ועוני; עיניהם כלו מיחל לו. אף יושיטו לו ימינם. אך הוא יחלוף ולא יבן לסו. ולא יניף חרמשו לבציר קנה יבש --

סראש הסגדל קול השעמון נשמע שתיים-עשרה פעם. אנכי עודני ער, גם מחלתי לא תישן בקרבי. כנר חכה הזה הניע לעיני, ילחך עתה את שאר השמן מסביב לו ויחשך-כן ידעך אור נשמת... ואני-הנני נבון לעזוב את החלד ולרדת בדמי ימי שאולה, לעזוב אבי ואמי, אחי ואחיותי, רעי ומיודעי. אבי-השחת, אמי-הרמה. אחי-המות ורעי-הקבר!-הנני רואה אותי שוכב על ערש-המות, קול בוכים הומה מסביב לי. אבותי יאנקו. אחי ואחיותי ילילו ורעי ינהו ויאנחו... הנני רואה אותי יורד ושוכב בקבר, סמעל לי אשמע קול פעמי המקברים, ובכי סאד נורא עוד ירוע לי מעל; הנה עיני רואות את הסבט האחרון. אשר עוד יביטו עלי הורי בהניחם אותי בחדר בזרועות הנצח האיום; אנכי הרואה את ידי הכותבת עתה איך תרום תולעים; הנני רואה את לבבי כי ירקב. ואת קדקדי כי סתקו רפה... אהה! מה נרא המות-ומה נעימים החיים! אנכי סעודי כן דמיתי, כי נבון אנכי ללכת למות, אך בדמי ימי, באביב עלומי-בן תשע-עשר ה שנה למוות!... אהה! עוד לבי מלא חמדת החיים, עוד נקר לי אור השמש-הה! חיים חיים! חיים חפצתי! חפצתי! - והנה עתה רופפו ידי ועצמותי עששו, חמרי החיים יחמרו, יביעו בקרבי, עורקי יחפזו ותקצר רוחי... עתה, עתה אראה את המות. הה, המות הולך וקרוב אלי, ובא בעוד ימים... עתה הנה אברו כל רעיני, והניוני ספו תמו; סתו כל סורשי-לבבי בקרב. ובנששי שוררות דמסה וחשכת-צלמות. ההוה והעתיד יערכו לעיני תמונות סבהילות צלמי-בלחה

1) בערותו לשירו, "מיכל דמח".

מראות-מות, קבר, רקבון ורסה... אך סבינות לפחדו בלחות אלה תופיע תמונה יקרה לעינינו...
התמונתך היא, שולמאן?

לאשרה של ספרותנו, היתה מגורת מיכה-יוסף הפעם פחד שוא. קצו נדחה עוד
לאיזו שנים, ובמשך העת הקצרה הזאת הספיק המשורר המתנונה והגוע להגית בידיו
הרועדות את יסוד שירתנו החדשה.

בהיות מיכה-יוסף כבן עשרים שנה תרגם עברית את הספרים השלישי
הריסות טרויה. והרביעי מה, "איניאידה" של המשורר הרומי הגדול ווירגיל, על פי התרגום
הגרמני שערך מהם שילר. ה, "איניאידה" תורגמה כבר לכל לשונות אירופה; ו, בקראי את
המחברת הזאת — אומר המשורר הצעיר בהקדמתו — והתבוננתי אל טובה ואל יפיה,
קנאתי לשפתנו, זו השרידה היחידה מכל מחמדנו ההיו לנו בימי קדם, וערבתי את לבי לקרבה
אל המלאכה". התרגום העברי, בשם, "הריסות טרויה", אינו נופל בערכו האמנותי מאותו
של שילר, ובמקומות רבים עולה הוא עליו.

הפואימה (שיר-עלילה, או שיר ספורי) מספרת לנו, לפי האגדה המסורה בשירי
הומרוס היווני, איך חרבה, בשנת אלפים תשע מאות ששים ושש ליצירה, העיר
הגדולה והבצורה טרויה, אשר באסיה הקטנה. פאריס בן פריאס, מלך טרויה, בא
לבקר את מינילאס, אחד מנשיאי יון, ויגזול ממנו את אשתו היפה, הליונה, והוביל אותה
לעיר-מולדתו. ויקומו כל נשיאי יון לנקום את נקמת מינילאס השדוד, ויצורו עם חילם
הרב עשר שנים על טרויה ולא יכלו ללכדה, ויעשו היוונים בערמה סוס גדול מעץ,
ובהצפינם בו שלשים מגבורי-החיל הפליגו באניותיהם על פני הים עד האי סינידס. בני
טרויה ראו כי היונים עזבו את המערכה ושמחו שמחה גדולה, בחשבם כי שבו אויביהם
לארץ יון; וגם את הסוס הכניסו העירה בהמן חונג, כי שבוי יוני אחד, צינן, רמה
אותם באמרו כי נועד הסוס לקרבן להאלילה מינירווה. ויהי בלילה כאשר נמו אנשי-
החיל את שנתם, יגעים מחגיגה והלומים מיון, יצאו הגבורים מן הסוס, ואחרי הרגם
את השומרים פתחו את השערים לפני חיל יון השב. או הרגו היונים בחרב את כל
תושבי טרויה, הציתו את העיר באש ונתצו את חומותיה. ואת החרבן הנורא הזה,
המזכיר לנו חרבן ירושלים ע"י טיטוס, מתאר איניאס, אחד מאלופי טרויה, שנמלט מן
המהפכה להמלכה דירה המושלת בצור.

התרגום החפשי של הפואימה, "הריסות טרויה" נראה כיצירה מקורית; ומרץ
ההרצאה כמו צליל החרוזים היפה, מגלים לנו כבר את המשורר של "שירי בת ציון",
אף על פי ששפתו איננה עוד קלה וטבעית כמו בשיריו הבאים. אחרי השירים המימיים
של ווייזל והחרוזים הקשים של אד"ם הכהן, שומעים אנו כאן בפעם הראשונה בספרותנו
העברית צלילים יפים וחיים, ומתוזות טבעיים וכבירים עוברים לעינינו. הגה, למשל,
מראה מות לאקון, כהן ניפטון, שהזהיר את בני טרויה מהכנים את הסוס הארוז
העירה — ומות שני בניו:

אך פתע, אוֹיָה, מָה חָזוּ עֵינֵינוּ? אֵת זְנָבָם כְּאֶרֶז בְּדוֹר אָנְפוּ, (1)
לְאֶקוֹן הֵטוּ נֶצֶב לְכַהֵן אֵל הַמָּיִם, עֵינֵיהֶם מָזוּ רָעֵב (2) כְּאֵשׁ קָדְחוּ;
וְהִגְהָ—לְמַרְאֵה זֹאת אֵימִים הִלְכוּ עֲלֵינוּ— בְּלֵב יַמִּים שָׁחוּ, קְרִימָה שְׁאָפוּ,
וְהִגְהָ מִשְׁנָדָם בָּאוּ נְחָשִׁים שָׁנִים, חָצוּ אֵת הַמָּיִם אֶף גִּלְיִם אָצְלוּ. (3)

(1) קָלוּ וְגִלְלוּ כְכֹדוֹ. (2) תִּלְלוּ מְרַעֵב. (3) עֲבוּ.

בשרירי במנמו בְּתַרְוֵהוּ מְתַנִּים, (7)
 צֹנָאֵר, ראש וְתוֹהּ תְּקִיפוֹ בְּהִימוֹ; (8)
 וּבְמַפְלֵי בְּשָׂרָם חִישׁ לָפְתוֹ יְהַכִּים, (9)
 ועוד מַמְעַל לוֹ הִרִימוּ רָאשֵׁימוֹ.

וּלְנִתַק מוֹסְרוֹתָם עָלָיו קָשְׁרוּ (10)
 לְשׂוֹא יַעֲזוּ הַכְּהֵן, תְּלִים יַגְבֵּר;
 רַעַל הוּזוּ עָלָיו מִפִּיָּהֶם פָּעְרוּ,
 אָנוּשׁ בּוֹ מְכַאֲבוֹ, לֹא יוּכַל וַיִּבֶר.
 עֲדֵי מְכַאֵב עֲמַק בְּשׂאוֹר תַּחְתֵּינָה
 נִתַּן קוֹל מֵרַעַד לְעֵבִים הַגִּיעַ;
 וּכְשׁוֹר פֶּר כִּי יִשְׁחַט בְּמַאֲכֶלֶת רְמִיָּה (11)
 מִתְּבוּסָם בְּדָם צֹנָאוֹר וַיִּגְעַה, יִרְיַע.

וּכְמֵהָר חֵץ מִקְּשֵׁת הַשְּׂרָפִים בָּאוּ
 אֵל מִקְּדֵשׁ מִיְּנִירוֹהָ עַד מְרוֹם גְּבוּהָ;
 שָׁם נִפְּלוּ לְרִגְלֶיהָ, דוּמָם בָּרְעוּ,
 וְכָל רֹאֵי הַמַּחְזוֹה הַתְּמָהוּ תָמָה.

אֲדָּה זֶה קִנְיַת כּוֹס רַשָׁע — פֶּה אֶחָד
 אָמְרוּ —
 בַּקֹּדֶשׁ שָׁלַח יָד, אֵל אֱלִים הַתְּנַבֵּר,
 נֹאֵר אֶת מִיְּנִירוֹהָ, עַל סוּסָה הַתְּעַבֵּר; (12)
 הַסּוּס יִבֹּא הָעִירָהוּ! אָמַר גְּמָרוּ.

בִּיחֹד מִחֲרִידָה הַתְּמוּנָה, הַמֵּתְאָרֶת לִנּוֹ חֲרֹכַן הַיֵּכָל הַמֶּלֶךְ הַזֶּה, וּמִתּוֹ בִּידֵי הַזּוֹנִים:
 בְּבִירַת מְלֶכֶךְ זֶה עוֹד עֲמַד עַל תְּלוֹ
 מִזְבֵּחַ תַּלְפִּיּוֹת עַד עֵבִים הַגִּיעַ;
 עָלָיו עֵץ עֲבוֹת כִּלְיֵל שֵׁת צִלוֹ,
 וּבְצֹאֲלִים יִסְבְּהוּ חֲרֵב יַכְנִיעַ. (14)
 שָׁם הִקְבֵּאוּ (15) וּמֵאֵת הַבְּנוֹת בָּרְעוּ,

שָׁם לְפָנָי אֵל זוֹעֵם שָׁפְכוּ גַם שִׁיחַ;
 כִּיּוֹנִים בְּעֵבְרֵי פִי פִתַּח יִחְבְּאוּ
 עַת יִגְעַשׂ הָרוּחַ, יֵלֵל סַעַר יַפִּיחַ. (16)

וּמִרְחֵם הַיָּם לְשִׂיָּהֶם נִשְׂאוּ,
 כַּמִּים אֲדִירִים רָאשֵׁימוֹ וַיִּרְהִבוּ; (1)
 תַּחְתִּימוּ יִרְעַשׂ יָם, מִשְׁבָּרִים נָעוּ,
 וּמְזוֹרֵם דְּכִים (2) בְּתַפִּיָּהֶם יִרְטְבוּ;
 עַד לֵב הַשְּׂמִים פִּיהֶם יוֹ קָצַף,
 וּבְקִבְרֵי גְרוֹנָם חֵץ לְשׁוֹנָם לְטָשׁוּ;
 שָׂרְקוּ, צִלְלוּ, הִמּוּ וַיִּתְנַעֲשׂוּ,
 עַד קָפְצוּ יַבְשֵׁת בָּעֵזוֹ וַשְּׂאָף.

וּלְמִרְאָה זֶה לְבָד כָּל פָּנִים חֲזָרוּ,
 וּמִבְּהִלִּים לְנַפְשָׁם בְּרַחוּ הָאֲסַפָּה.
 וַהֲפִתִּינִים בְּאֶפֶס אֲדָּה בְּגִי הַכְּהֵן בְּחָרוּ,
 עַל בְּגִי הַשְּׂנִים גֹּם צָנְפוֹ צִנְפָּה;
 מְקַדְקֵד עַד רִגְלֵי שָׁמוֹ מִחֲנֹק לָמוֹ,
 וּבְנִיצַח (3) בְּגִי הַנְּעוּרִים נַפְשָׁם הַשְּׂבִיעוּ,
 אֶת דָּמָם שָׁתוּ, לָעוּ, פָּצְחוּ (4) עֲצֻמוֹתֵמוֹ —
 הֵם מִחֲתָף (5) כָּאֵב אָנוּשׁ גַּם קוֹל לֹא
 הַשְּׂמִיעוּ.

זִימְהָר לְאֶקוֹן וַיַּעֲוֹף הַחֲרֵב,
 הַצִּיל מִחֲמַדֵּי בִטְנוֹ מִיַּד בְּגִי שַׁחַץ; (6)
 אֲדָּה פִתַּח קָפְצוֹ עָלָיו כַּכַּפִּיר מְאָרְבַּי,
 בְּעִגְלֵי גֹם עֲטוּהוּ, הִרְבּוּ בּוֹ מַחַץ;

שָׁם בְּבִירָה אֲמוֹת מְבֻבּוֹת תַּתְּעִינָה,
 בְּבִכְי תִּבְקוּ צוֹר, עַמּוּדִים לָפְתוֹ; (13)
 נִשְׁקוּ עֲפֹרוֹת אֶרֶץ, אֲבָנִים תַּחֲוִינֶנָּה;
 וּפְרוּס וְחִילוֹ בְּהִמּוֹת יָם לֹא שָׁבְתוּ,
 בְּרִיחִים גִּדְעוּ וּדְלִתוֹת שָׁבְרוּ — — —

(1) יִשְׂאוּ בְּנֵאוֹן. (2) מְרוֹצֵת הַגְּלִים. (3) בְּדָם. (4) שְׂבִיר. (5) מֵאֲחִיוֹת. (6) עֲנִקֵי נֹאֵת. 7. וַיִּצְעֲרוּ
 צִנְעוּ. (8) בִּאֲוִירָהֶם. (9) בְּמוֹסְקֵי בְּשָׂרָם הַקִּיפוּ יִרְכִּיּוֹ. (10) שָׁקְשְׁרוּ עָלָיו. (11) שׁוֹחֶמֶת לֹאֵשׁ. (12) הַכְּהֵן
 לְאֶקוֹן נֹוֹחַ אֶת הַכּוֹס הַמִּקְדֵּשׁ לְהַאֲלִילָה מִיְּנִירוֹהָ, וְעַל כֵּן נִעֲנַשׁ. (13) הַקִּיפֵי בִירֵיהֶן. (14) בְּהַצִּלִּים, שְׂבִיחַ
 דָּא מְכַבֵּה אֶת הַמּוֹנֵחַ, יַכְנִיעַ אֶת הַשְּׂרָב וְהַזּוֹמִים. (15) הַמִּלְכָּה. (16) יְהוֹם הָרוּחַ הַמְּנַשֵּׁב.

והנה הולך לקרב את אישה ראתה, אם גם הקטר בני לא ראה השחתו,
 שריון כמעיל יעט אף הדרי מלקמת. קינו ונתיתו לא עוד יחסו עלינו.
 מה לך לקרב? בקרבה שאלה אימתה - חבל! -- ומקדשך זה ממות יפלטנו.
 מה יקנה לך לחגור חרב נקמת? או שנינו פה יחד על עפר נחת.

ועין פירוס, מצביא היונים, לא חסה על הישיש:

אז את המלך סחב, השליך אחו ציצית ראשו משלג חורו,
 למזבח, ובקרב לבו עמק חרבו שלח -
 מקמי הבן עוד יעשן עריו נגרו; ככה נפל פריאם וטריא אתו יחד:

בקיץ תר"ם נוכח מיכה-יוסף, כי יד רופאי רוסיה תקצר לרפא את מחלתו
 הגושנה, וישם פניו ברלינה כדי לבקש מזור אצל רופא-החצר המפורסם,
 שינגלין. ובתוך כך עסק אבי המשורר, אד"ם, בהדפסת הפואמה, הדיסות
 פרויה בולנה. באהבה רבה הביט אד"ם על היצירה הראשונה שזכה לפרסם בדפוס מאת
 בנו מחמדו, שנועד לעלות עליו בשירה ובחזון; אולם גם רגש דאגה וצער התערב בשמתתו,
 בזכרו כי העבודה הספרותית מוזיקה לבריאותו הרפה של המשורר הצעיר:

מה זה לך, בן נקיר! הלוא חלית גם לעמול לכתוב... ומחלה נצחת
 מעורך עד כה - בן עשירים ואחת! הן גם מקרא הרב צוו עליך -
 ומה זה פרצת, מה זה עשית? אף כי מכתוב עוד אלה עליך...²

והרופא שינגלין שלח את החולה הצעיר לואלצברונן, כדי לשתות שם מי מעינות=
 התרופה; אולם המים האלה לא העלו לו ארוכה, ובשובו משם ישב כל ימי החורף
 בברלין. בעיר-הבירה של פרוסיה, המלאה חכמים ומלומדים, שמע מיכה-יוסף את
 השעורים, שקרא הפילוסוף המפורסם שילינג מעל הקתדרה באוניברסיטה; ובמכהבז
 לאביו הרצה את שיטתו העמוקה של רבו בתקירות האלהות. כן התודע המשורר הצעיר
 בברלין להחכם שניאור ואקש, ובביתו הוסיף דעת במקצועות שונים. גם עם חכמי
 ישראל המפורסמים בדור ההוא, צונץ ושד"ל, בא מיכה-יוסף בכתובים; והם יעצודו
 לעזוב שירי בת אל נכר (הגושאים היונים) ולשיר שירי בת ציון.

בקיץ תר"י נסע מיכה-יוסף, בעצת שינגלין, לשתות מי המעינות בריינירן, ושם
 הזקלה מעט מחלתו; אולם בשובו לברלין החלה להתגבר שוב, ולא הרפתה עוד ממנו
 עד יום מותו. אז ראה המשורר כי אין תרופה למחלתו האנושה, וימיו תוצצו. ועל כן
 שב לעיר-מולדתו בראשית חורף תרי"א, כדי למות בורועות בני משפחתו האהובים לו,
 אולם לא בידים ריקות שב מיכה-יוסף לבית הוריו, כי הביא אתו אוצר יקר של שירים יפים.
 באותי הכרך הפרוסי, ששם אבדה תקותו להרפא - שם הציב לו גם יד ספרותית של
 גלמות. בימים שנברו היסורים והשממון על המשורר החולה בקריה הנכריה, בקש לז

(1) לוא גם לא הימת הקטר לפני זה. (2) "שירי שפת קדש", מחברת שניה.

ומרפא בחזיונות השירה וקמיה. ככה כתב מיכה-יוסף בברלין את הספר, שירי בת ציון" ואת מבחרי השירים הקצנים שנכללו אחרי כן בהקובץ, כנור בת ציון". זכשבו לולגה, שלח לפניו מנחה לאחיו אריה את הספר, שירי בת ציון" בכתב-יד, זרשם עליו את החרוזים הללו:

הַשְּׁלוֹם לָךְ, אָחִי? הֵן עָמָה בָּאתִי! וְרָאָה מָה הֵבֵאתִי — אֵל נָא תִלְיֵנוּ —
 לְמִצּוֹא שָׁם מְרַפָּא שְׁחַחֲנִי אָבִינִי — לְמִצּוֹא לִי נַחֵם עַל כְּנֹר הַצִּיּוֹן
 בְּקִשְׁתִּי, חֲפֹשְׁתִּי, אֵךְ לֹא מְצֵאתִי... שְׁרַתִּי לִי שְׁמָה שִׁירֵי בֵּת צִיּוֹן. (1)

שירי בת ציון". הספר, שירי בת ציון" מכיל בעקר פואימה יפה, המתארת את המלך שלמה בימי עלומו ולעת זקנתו. לפי המסורה, כתב המלך החכם בימי נעוריו את שיר שלמה וקהלת". השירים" לאהובתו שולמית, ובימי זקנתו — את הספר, קהלת", המלא ספקות ויאוש והחושב את כל הנעשה תחת השמש ל"הבל הבלים". והנוד הבולט הזה בין הנער, המלא תם, אהבה, תקוה ושכרון-חיים, ובין הזקנה, המלאה פקפוק, נועל ובטול-היש — עשה רושם על דמיון המשורר הצעיר, ויתארנו בפואימה נחמדה. במחציתה הראשונה אנו רואים את שלמה, הנסך הצעיר והיפה, שכל הבריאה משחקת לו:

בֵּין שְׂדֵמֹת עִיר צִיּוֹן וִירוּשָׁלַיִם אֵךְ כְּנַגְהוֹת שְׁחַר חָיִו לֹו עָלוּ,
 הַלֵּךְ יִלְךְ בֶּן עָלֹו גַם שָׂמַח; עוֹד עֲרַבֵם לֹא תָזֶה עֵת כִּי יוֹעֲבוּ;
 גְּבוּהַ כְּתֻמָּר וַיִּפֶּה עֵינָם, עַל בֶּן הַחַיִּים בְּעֵץ לֹו נִמְשָׁלוּ,
 בִּיפֵי עֲלוּמִים כְּנַצֵּה פוֹרַח. — כָּל יוֹם לְפָרִי חֲדָשׁ עֵינָיו חָשְׁבוּ.

הנסך המאושר והמלא חן עלומים חונן גם ברוח-השיר, שירש מדוד אביו, המומר המטביל; והוא מתענג על הדר הטבע ומרגיש ברוממות מחוותיו. הנה הוא עולה, למשל, על הרי-הלבנון, כעלות עמוד-השחר, והוא משקיף על המחזה הנהדר הנראה מסביב:

אֹו צִלְלֵי אֶפֶל חַיֵּשׁ עֲבָרוּ, חָמְקוּ, וְזַמְנָה מִשְׁחָר² יִפְזוּ הָרִים;
 עַל יִפְעַת הוֹד נִרְאָ עֵינָיו יִשְׁקִיפוּ, וְלִרְאֵשׁ אֲרָזֵי אֵל קִנּוּ אוֹר נִשְׁקוּ,
 הִיא קִפְצָה פִּיהוּ, קוֹל מְלִיּוֹ נִחְבָּאוּ; עֵרִים מִשְׁנָתָם הַמְזֻמָּרִים בִּיעָרִים.
 עוֹד מִיִּתְרֵי כְנֹרוֹ צוּף בֵּל יִשְׁיפוּ, נִתְקוּ וּמֹתָיו, נִרְאוֹת נִפְלָאוּ. —

וְשִׁלְמָה נִדְמָה, אֵךְ עֵינָיו נִדְרוּ, וְשִׁעַר דַּלֶּת רֵאשׁוֹ יִכְנַף רוּחַ;
 וְקִרְבָּיו עָמֹק תוֹךְ לְבוֹ יִסְעָרוּ — וְלִרְגֵשׁ הַצְּדָקָה בּוֹ אֹו יוֹלֵד,
 לֹא יִבִּין כָּל רִשְׁעַ, אֵיךְ אִישׁ יִרַע; הַתְּרַפֵּק אֹו יֵאָבֶה בְּזֹרְעוֹת חֶלֶד,
 כִּי כָל הַיְקוּם בּוֹ אֹו אֵח לֹו וְרַע. כִּי מַה הוֹמָה רוּחוֹ! מַה נִּפְשׁוֹ תְשׁוּחַ!

וכבוא האביב, בעת שכל היקים יקיץ לחיים ולאהבה, עוב הנסך שאון קריה זכא לשבת במשכנות הרועים, ביער ואהו, ושם ראה ראשונה את שולמית, אהובת-נפשו.

(1) כנור בת ציון" (2) שירי.

ובמקל רועים ההלף שבת מלך;
 לרעות את שולמית רוחו ארחה,
 אל הר, אל עמק אתה הלף ילך.
 כי יפיה - ממלכתו, בתרו - עיניה
 וממגדל דוד היא לו נשגבה...

את שולמית ראה בן מלך נער,
 על הר הלבנון רועה צאן אחיה;
 חיש הטילה בו אהבה רוח סער,
 אל לב עלם תמים כוננה הציה.
 אז עמו אף כסאו נפשו שכתה,

הנסך מואם בארמות-מלכים, ובחר לשבת עם אהובתו בסוכת-הרועים.
 מנשיקות פיו ישיק פיה וספתה -
 מי ותגד אף לי" אז היא וממה.

בין צמרות ארו, בין שושני הרים,
 שם סבת ענפים בדר עומדת;
 בה ערש רעננה בעצי התמרים,
 ובשמה יזר אל תימן (1) יוקדת.

בין לפרי המגרים תחת תפוח,
 בין צללי ליל שם שאון לא יעל;
 ושלמה ויפתו שאנן תינח,
 אף עד בשחק ירח ממעל. - -

ושלמה שם עם שולמית הצביה
 יד תחת ראשה וימינו חבקה;
 סביב אף השקט ונעימות הומיה,
 גם הם נאלמים ולשונם נשתה.

שית כליל צלף, עץ התפוחו
 הבוכים, רגע אל נא תאירו!
 ולבש נא קדרות, אור סהר זרוח -
 אל נא את האהבה אל נא תעירו

הדבר אין גם, בשפתם הדממה,
 אף לב הובר אהבה עזה כמות;
 לרב כי ינע גם רוח נפעמה -
 היא שפה לירידים חרש דובכת. - -

נחה תבל בלה, ארץ תרניע,
 חשבת עבים כמעיל עטו ערכות;
 פתע קול כנור יהום אף יריע
 בדרמי הליל בין סבכי עץ עבות

השמש באה, תט לקצות שמייה,
 ופני שולמית נגה נגדה עמו;
 ותער יפעתה שמש ללחיה
 עד כי כרנים גם מהנה נמו.

כנור לשלמה היא המשמח נוגים,
 ולקול שירו יקרו אלים אדירים;
 מה יפית, נעמת אהבה פתענוגים ו-
 לשלמה בן דוד הוא שיר השירים.

ושלמה אף הביט מתווה הדרתה
 ופיהו על לחיה - והיא נבלמה;

עברו איזו עשרות שנים, והנסך העליו, האוהב והמוזר - היה למלך זקן וחלש,
 דוושב מטמיה בהיכלו.

עטוי ארגמן, על ראשו עמרת,
 ישב שב דל פח ושבע רב שניב.

בהדר היכל זה, בגוה כל תפארת,
 על גם זהב וישן מעשה אגנים,

(1) רוח דרומית.

כַּרְפָּאִים בְּשֵׁאוֹל פָּנָיו הַמְרַמְרוּ,
מִבֵּין עַפְעָפָיו אֶךְ זָצִיעַ צְלֻמֹּת.

וְשֹׁעַר תִּלְתְּלוֹי בְּשִׁלְגַי יִהְיֶה,
עַל מִצְחוֹ וּלְחִיָּיו חֲרָשָׁה עֲצָבָת;

המלך הוקן ונבא-הרוח מואם בחיים, והוא רואה רק עמל ויגון תחת השמש. בכל
מחזה נהדר ויפה הוא רואה רק כעור וכליון.

... "מָה הַמָּה", יִקְרָא, "כָּל יְלָדֵי הָאָדָמָה?"

הֲלֹא רָקֵב-הַדָּר, מָוֶת פֹּרֵחַ?
הֲיֵן אוֹרָם -- מוֹתָם, כִּי כִּנֵּר

יִכְפְּרוּ -

וּלְפָקֵד צְבָאוֹת רוּם כִּי בָּא זֶה לַיֵּל -- וְכִי זֶה יֵאָדָר בָּם אִם לֹא הַמָּוֶת?!

שלמה היה אז לפילוסוף עצוב וספקן, וכתב את הספר "קהלת", המלא מרירות
ובטול ערכן של כל סגולות החיים. "השגק האבורי" הוליד בלבנו את השאלה הארורה
"מי יודע?", שלא תנוש עוד מפיו. הנה הוא עומד על מצת אהובתו, הגועת מתוך מנותה
וצחוק, כשמש השוקעת בין הערבים, בכמחה בחיי-הנצח השמורים לה; והיא מנחמת
את האוהב האמלל:

"אֵל נָא תִּאָבֵל, הוֹדִי, הַשְּׁבֶת

וְשִׁלְמָה מִדְּבַרְהָ אֶךְ כִּי שָׁמַע

וַיִּרְלֵה הִנֵּה מֵלֵב עַל פִּי הוֹפִיעַ,

וּבְקוֹל מִר קָרָא: "אֲהֵה מִי יוֹדַע,
רוּחַ אָדָם אִם עוֹלָה לְרָקִיעַ?"

כן מטיל שלמה ספק בערך המוסר, בעת שנתן הנוביא מצוהו לפני מותו לעשות
טוב וחסד; מי יודע, הושב הוא, אולי תלויות מדותיו של האדם לא במעלות רותו, אלא
בתנאיה הטבעיים של גוייתו.

וְרָסִים דָּם מִזֹּד יִהְיֶה לוֹ יִגְרַע,

אִילָי אִזּוֹ יִצְדַק וַיְהִי גַם עָנָיו;

מה בצע איפוא במעשה-הצדקה, אחרי שאינו פרי הנפשו היפה? ואולי גם שבר
אין להצדיק:

אִילָי שָׁם בְּשֵׁאוֹל אֵין חֶשְׁבוֹן וְדַעַת,

וְקִשָּׁה יוֹם פֶּה יִכְבֶּה מֵאֵין שׁוֹמַע?

אולם לפני מותו ראה המלך הוקן מחזה-שדי נעלה, שהמיר מלבו הדואב כל עצב
וכל ספק:

וַיִּרָא כִּי יֵשׁ אַחֲרֵית, תִּקְנֹת אֶל-מָוֶת,

כִּי אֵל עַל צִדִּיק מִמָּרוֹם יִשְׁנִית;

דְּמַעַת עֲשׂוּקִים עַל אֶרֶץ צְלֻמֹּת

שָׁם בְּמָרוֹם שָׁמָיו הוּא יִמְחָה, יָדִים.

(1) יהיה מרע במעשיו המבינים.

מגמת הפואימה היא, כמו שאמר המשורר בעצמו, להורות כי האמונה היא תנחיל לאדם נחת בחייו ונעימות גם במותו; והחכם באין אמונה תולידנו שולל מכל נועם בחייו ובאחריתו. בעוד שהיה שלמה צעיר חמים דחוי על אמונת אבותיו, ראה בעולם אך סדר, ניל ונחת, שלות-אושר בחיי-ארץ ותקות נצח אחרי המות; אולם כשבא המלך החכם בשנים ודרכה לחקור ולהתפלסף, ערערה אצלו החקירה החפשית את האמונה, ויגון השפק דכאדו לעת זקנה והפך את גן-עדן החיים לגיא-צלמות. המשורר הצעיר התאבק עם המות במשך כל ימיו המעטים שחי על הארץ, ומצא את נחמתו העליונה בהאמונה הנעלה בהשארת-הנפש¹; ועל כן השתדל, ביצירתו המקורית היותר חשובה, לחזק אמונה זו במשל לקוח מן החיים. אולם כונה זו, הרצויה כשהיא לעצמה, קלקלה קצת את טבעיותה של הפואימה. שלמה היה עליו ומאשר בימי נעוריו לא מפני ש, אזור מתניו אמונה היתה, אלא משום שדמיונו הצעיר והער נסך אז רוח-קסם על כל מראות הטבע והחיים, ומאוייו הסוערים דרשו וגם מצאו את ספוקם; ולעת זקנתו מאס המלך בחיים לא מרוב חכמתו, כמו שחושב משוררנו התמים; אלא מחמת שקדו ונתקרו רנשותיו והוסרה מסכת-הכשפים מהתבל ומלואה. שלמה בזבו יותר מדי את כחותיו בימי נעוריו, ועל כן מדהה הזקנה לקפוץ עליו ולשקץ בעיניו כל חמדות התולדה.

בכלל מצטיינת הפואימה בסגנונה הנמרץ, הרך והענוג, המיוחד למיכה-יוסף, ובכמה תמונות נאות. החכם יהושע שטיינברג תרגם את הפואימה נרמנית, והמשורר פרוג השתמש גם הוא בנושא שלה.

הספר, שירי בת ציון² יכול עוד ארבע פואימות קטנות ונמרצות נקמת שמשון. בכמה מקומות עוד יותר מהראשונה. גם הן לקוחות מספורי התנ"ך, מלבד האחרונה. בהפואימה, נקמת שמשון מתאר המשורר את מצב-רוחו של הגבור הלאומי העור, בעת שנאספו הפלשתים להתקלם בו לפני מזבח דגון אלהיהם. כל השאיפות כבר פסו מלב הגבור האמלל, ורק תפץ אחד נותר בו — הנקמה:

כָּל עֵינַי לֹא יָחוּשׁ וּכְאֵב עֵינַי ,
 לֹא לְעַג וְבוֹז וְצָחוּק צָר מְנַגֵּד ;
 לֹא כַחוּ בִי סָר , לֹא מְרַפֵּה יָדַי ,
 אֲנִי לֹא הָאֱהָבָה בִּי בְגֵדָה בּוֹ בְּגֵדָה . . .
 אֲךָ רָגַשׁ אֶחָד בּוֹ יִקְבַּח קָדִים ,
 וּבְלִבּוֹ הִמֵּת אֲךָ רָגַשׁ זֶה יִנּוּעַ .
 הַנְּקָמָה הִיא חֵם לִבּוֹ הִיא הַבְּעִירָה .
 הִיא רוּחַ אָפוֹ , הִיא בּוֹ נִשְׁמַת חַיִּים ;
 רָגַז לֹא נִפֵּץ וְלִגְלִיתוֹ הַקִּירָה ,

מִחֲנֹק אֵל צִוָּאָר לֹא שָׁם בְּנִחְשָׁתַיִם . . .
 אֲזִי גִידֵי יָדָיו שָׁרְגוּ מִזֶּעֶם
 וּבְחִמָּה נִאֲלָמָה הֶרַק שָׁנַיִם ;
 וַיִּפְּלֵל אֵל אֵל : חֲזֹקְנֵי הַפְּעַם !
 וּבְיָדָיו לָפַת עַמּוּדִים הַשָּׁנַיִם .
 הֵהָ ! מִשְׁתֵּי עֵינַי אֲנִי אֲנִי נָא אֶתָּה !
 — מִנְהַמֵּת לִבּוֹ שָׂאג בְּנִי-מְנוּחַ —
 עִם אוֹיְבֵי גַם יַחַד אֲרָדָה לְשַׁחֲתָהּ .
 וַיִּט חֵישׁ אֶת הָעַמּוּדִים בְּפִתָּהּ .

(1) הי הנצח של הנשמה אחרי המות.

ובעת שהבית נופל עליו ועל אויביו ימות שמשון במנוחה. רגש-נקמתו מצא לו ספוק, ותעודת חייו נתמלאה. לעומת זאת מתרוצצים שני רגשות שונים בלב גבורה לאומית אחרת, יעל, המתוארה בהפואימה המצוינה, יעל וסיסרא. סיסרא, שר-צבא כנען, נגף לפני חיל דבורה וברק, והוא גם מן המערכה מוכה ופצוע ומבקש לו מפלט באהל יעל, אשת חבר הקינו. היא מכניסה את האורח בחבה, משקיטה צמאוננו מנאד החלב, ומכסה אותו בשמיכה למען ירדם וינח שתלאות המלחמה. אולם לרגש הכנסת אורחים ילוח מיד בלב יעל רגש אחר - השאיפה לנקום מאויב עמה. ושני הרגשות האלה נאבקים בה בתעצומות-עוז; רגע אחד תהמול על האורח הבוטח בה ויגום במנוחה בצל אהלה:

ושנתו מה ערבה, שלי ירגיע,
אולי גם בחלום לו חסדי יופיע;
מה נורא פי יקין ולעיניו יחו
יעל בקלי רצח כמים פחו -
זו יעל מעלה תגזור חיהו,
זו הצילתהו אך בעבור הרגהו,
זו אשר ברכה: הן חסו עיניהו,
כן גם אל חגן כן יגמול עליהו.

כה הוא ברכני ויישן לנח,
ויברכני עתה אולי ברוח,
ואני - בשנתו - את נפשו אקחה,
איש בא בבריתי בשלומי ארצחה,
עת כי בטח, מנשק נער בפיו;
עוד דמעות תודה לא יבשו על אפיו,
ודמעות אלה בדרמים אשלימה,
ודמי מלחמה בשלום אשימה?

אולם ברגע השני תזכור יעל, כי בידה לשים עתה קץ לחיי עריץ נתעב, הלוחץ את ישראל זה עשרים שנה, ורעיון רצח ירעיד כל דמה:

שם יישן ינוח מן שודד ארץ,
את אלפי עמי הכריע לקרץ;
משוד אם שדר בן, לא שמע נהי -
ושכולה גם אמו למה לא תהי?
מה יישן יחי איש חמלה לו אין -

ההוא לא גזל שנה מכל עין?
הלא פי יקין יוסר עז ורוע,
ובלב בקול לו את עמי ירוע -
ודמי עמי, הנה, צועקים לי מאדמה:
"מלאי ירה, יעל, מלאי בנקמה ו"

וגם אחרי שרצחה את סיסרא, בתקעה את היתר ברקתו, לא שקטה המלחמה הפנימית בלבה. היא שומעת את תרועת-השמחה של העם, השב מנצח משנה-הקרב, ורגשי-הנוחם על הדם השפוך יציקו לה:

אָהָה! קַרְאָה יַעֲל, גִּיל זֶה לֹא גִילִי,
לֹא לִוְחָמִי רִצְחָתִי, רַק חוֹסֶה צְלִי.

הפואימה השלישית מתארת את, משה על הר העברים, המשקיף לפני מותו על ארץ-החמדה, ששאף אליה כל ימיו; והרביעית, ר' יהודה הלוי, מספרת איך הגיע המשורר הגדול משפאניה לארץ-ישראל במסירת-נפש, ואיך הומת על ידי ערבי קנאי בנשקו עפרה ובהשמיעו את קינתו הידועה, ציון הלא תשאלי לשלום אסריך.

מות המשורר אחרי שוב מיכה-יוסף לעיר-מולדתו עברה עליו שנה של עניים ובלהות-מות. מחלתו נתגברה מיום ליום ואכלה את שארית כחותיו של המשורר הצעיר, שנלאה לשאת מכאוביו וקרא אליו את הנאול האחרון, המות, שיבוא וימציא לו רוחה. והמושיע האיום הזה, הפודה מכל צרה את עלובי החיים, נעתר סוף סוף לבקשת החולה, ויסנור לנצח את העינים, שלא נלא לחוות בנועם השירה וקסמיה מתוך מצרי-שואל ובלהות-שחת. בכ"ז שבט תר"ב השיב המשורר הנחמד והנוע מנוער את רוחו הנעלה והדואבת להאלהים, אשר נתנה לו לשנים מעטות ומלאות חזיונות-שחק עם יסורי-אבדון.

מיכה-יוסף כתב בעצמו נוסח למצבתו ונאבד. ומהסופרים שקוננו על המנות נזכר את ידידיו שולמאן ויל"ג, שתאר בחזיון, הוי, אח"כ¹) את השפה העבריה בדמות אשה המתאבלת על בנה מחמדה, שנלקח ממנה בדמי ימיו. וביהוד מצוינת היא הקינה, שנשא על המשורר הצעיר ידידו המליץ הנודע שד"ל מאיטליה בצורת פרשה מקראית. יש בה פסוקים יפים כאלה:

וְאִתָּה בֶן-אָדָם שָׂא עַל-בְּנֵי-אָדָם קִינָה וְאִמְרָת, לְמִיכָה יוֹסֵף מִי כְיוֹסֵף: נִפְשׁ מְהוֹרָה מֵאֵסֶת תִּבְל וּמִתְשִׁיבָה לְפָנָה מִפְרוּמִים יִרְהַת וְלִפְנֵי הַחַסֵּם לֹא-מִתְהַרְת, עוֹף: מִיכָה יוֹסֵף בְּנֵי בָבוֹת וְגִדְלוֹת מְצַבּוֹת רְחוֹק הוֹחֵלְתִי וְבֵן יִקְרֵ אִפְתִּי וְהֵע נֶאֱמַן נִתְּנִי לִי יְיָ בְּרִבְתִּי צִפּוֹן: וְאִתָּה אִפּוֹא תִקְוֵתִי וְהוֹחֵלְתִי נְכֻזָּה וְשִׁמְחֵתִי עֲדִירְנָע:

גם אד"ם הכהן, אבי המשורר, כתב עליו קינה ארוכה ונמרצה בשם, מיכל²) דמעה, ותאר בה את מהלך מחלתו ומותו. יש בה בתים מעוררי-לב כאלה:

עֲשִׂרִים וְאַרְבַּע שָׁנָה בֵּן לִי אִמְצָתִי, מִקְנֵי צְפוּרֵי הָהָ מִי הַבְּרִיחַ?
 עֲמַלְתִּי, גְּדַלְתִּי, גָּלְתִּי, עַל-צָתִי, מִבֵּיתִי מִזְמוּרֵי מִי זֶה הַשְּׂכִיחַ?
 עַד כִּי שִׁבַּלְתִּי, הָהָ! - עָרִי קָבַרְתִּי... מִי נִפֵּץ כְּפוּרֵי וַיִּקְרָא נְהִי?
 עֲשִׂרִים וְאַרְבַּע שָׁנָה, הֵבֵן! אִמְצָתִי, וְלִכְבֵּל חֲמוּדוֹתִי מִי אָמַר: לִכְנָה!
 עֲמַלְתִּי, גְּדַלְתִּי, - מִכְּבֵל פְּרֻצָת, אֵל כֵּל תִּקְוֵתִי-רַגַע הִתְהַפְּכָנָה!
 עָרִי גַם מָת, הָהָ! - וְאֲנִי נִשְׁאַרְתִּי. -- וְלִנְפְשִׁי-חַיִּי אֶל-חַיִּים! - וַיְהִי? ... 3)

באחד ממכתביו ליל"ג⁴) מספר אד"ם הכהן, כי בכואו יום אחד לבקר את קבר בנו ראה והנה אבן-מצבתו נשברה בידי אחד הקנאים החשוכים, השונאים את הספרות העברית החדשה וסופריה... ותחת זאת הקים אד"ם לבנו המשורר מצבת-זכרון רוחנית לדור דורים: הוא אסף את יתר שיריו הפזורים בכתב-יד והוציאם לאור בקובץ, כנזר בת ציון.

הקובץ הזה הוא כראי וך שבו משתקפים חזיו הפרטיים של המשורר, ששונ כנזר בת ציון. וביחוד יגונו. הוא אוהב את החיים בכל לבו, ונוטה מטבעו להיות עליון ושמח; אולם מחלתו האנושה מעיבה תמיד את רוחו ותשים רעל בכל תענוגיו. הנה הוא רואה את, חג-האביב" בברלין, ואינו יכול לקחת בו חלק:

וּבְרִלִין הָעִיר הוֹמְיָה צוֹלַחַת, וּכְמִדָּה הִיא תִלְבֵּשׁ גִּילָה וְנַחַת,
 כִּי חַג לָהּ הַיּוֹם, חַג פְּסַח, חַג אָבִיב, וּבְחֻצוֹתֶיהָ אֵךְ צִהְרָה מְסֻבִּיב!

(1) כל שירי יל"ג, ספר א'. (2) רמז להכניי מי כ"ל (נומרוקון: מיכה יוסף כהן לבנון) שלקח לו המשורר:
 (3) שש"ק ב', (4) נדפס בכל שירי, ס"א.

משמים אֵשֶׁב בֵּיתִי, אָנוּשׁ עַל שִׁבְרֵי, הֵה, בְּדַמִּי יָמִי יִהְיֶה לְבִי קִבְרִי,
עַל נַחְלָה מִכְּתִי רוּחִי נִעְבְּרַת— וַיְגוֹן נִשְׁמָתִי בּוֹ כָּאֵשׁ בּוֹעֶרֶת:

המשורר מואם בחייו המרים, אולם הוא מרגיש כי למרות רצונו עודנו קשור אליהם באהבה טבעית, והוא מתמרמר על זה:

הֲנִנִּי חַי, אֵךְ עֵינֶיךָ נִפְשֵׁי לַמָּוֹת!
חַי אָנִי—אִם נִקְרָא לַמָּוֹת חַיִּים...
אִם עֲלָם נוֹשֵׂא כָּל עֶקֶת צַלְמוֹת
עוֹד חַי יִקְרָא תַּחַת הַשָּׁמַיִם!

עוד אהבת-החיים בָּנוּ תַּנִּיחַ—
הוּי, מַה נוֹרָא הוּא לְשׁוֹשׁ אֵלַי קִבְרִי
עַת בַּחַיִּים תִּדְבַּק נֶפֶשׁ וְרוּחַ:

אֲרוּרָה אַהֲבַת-הַחַיִּים לְנֶצַח!
בְּמַצִּיקוֹת כָּל גִּבְרִי הוּא הַנוֹרָאָה!...

חַי, הֵה, עוֹדֵנִי—כִּי לְגִדִּיל הַשִּׁבְרִי

הוא מנסה לשכוח יגונו בהתערבו בהמון העלזים והחוגגים, אך ללא הועיל:

קוֹל צִהְלַת עִם שָׁם בַּחוּצוֹת יָרִיעַ,
וּבְכִר אֹרֶךְ הַגֶּזֶן בְּרַחוּבוֹת וְרוּחַ;
אֲעוֹבָה נָא בֵּיתִי, אֲצַאֲהָ אֲרָנִיעַ,
הֵה אוֹלָי רַגַע גַּם עֲצָפִי יִנוּחַ!

אֵךְ לְרִיק אֲרוּצָה—רַעִיָה אֵימָה
תִּשְׁמֹר צַעְדִּי, הֵה! אַחֲרֵי הוּא הוֹלֶכֶת—
עַד בְּלִעֵי רַקִּי לֹא תִרְף הוֹעִימָה
וּבְכִר נִעְרָצָה בְּיַמִּינִי תוֹמְכַת. —

וּבְכִר עֲלָמוֹת יְפוֹת שָׁם נָהְרוּ,
הֵה! אֵךְ גִּילַת רַגְזִי עַל כָּל אַפְסִים;
בֵּין מִרְאוֹת הוֹד אֵלֶּה פָּנֵי קִבְרִי
כְּעָזֵן יִשְׁבּוֹן בֵּין כּוֹכְבֵי שָׁמַיִם.

וּבְאֵבֵי יָמִי כִּי תִפְתָּה עֲרָכָה,
הוּא חֲבֵרָה רוּחִי, לָהּ לְבִי מוֹרְשָׁה—
וּבְכּוֹס עֲרוּמִי, הֵה! לְעֵנָה מְסַכָּה...
מִחֲלָתִי הוּא!—הֵה מִחֲלָה מִשְׁאוּל קִשְׁהָ.

וַיִּפְה־פִּיּוֹת עֲלָמוֹת עוֹמוֹת שָׁנִים
לְשׁוֹא עֵינֵיהֶן תִּפְקְנָה אֲהָבִים;
הֵה, חֲלָפָה חֲמַדַּת יָמִי, עַת עֲרָנִים,
עַת לִפְי־הוֹד נִפְשֵׁי שָׂרָה עֲגָבִים! —

אַחֲרֵיהָ מוֹת יִתְחַלֵּף כְּרַע,
הוּי, אַחַר לְכַתּוֹ, יִצְעַד בְּעֲצָלְמִיב,
שׁוֹעֵי לֹא יֵאוּזִן, קוֹלִי בַּל שׁוֹמֵעַ—
אֲרוּר הַמָּוֹת! אֲרוּרִים הַחַיִּים!

המשורר האמלל מבקש לו לפעמים נתומים במנעמי האהבה:

שָׁם אֲתִי בְּאָחוּ חֲנָה יוֹשֶׁבֶת
וַיִּמְנִי תַצְחַק בְּשַׁעַר תִּלְמִלְיָה;
וְלַחֲבוּק יָדַי וְנִשְׁיָקוֹת שִׁלְהֶבֶת
תִּקְצוֹת כְּרַגַע אֵךְ תִּצְהִיר פְּנֵיהָ.

וּבְחֵן שִׁפְתוֹתֶיךָ אֵל עוֹד תִּצְחָקִי,
אִזּוּ בְּנִשְׁיָקוֹת פִּי לְחֶנֶךְ לֹא אֲאִדִּימָה —

מַה זֶה, יָפְתִי? הוּי, מַה תִּתְחַשְׁקִי?
אֵל נָא כֹה תִּפְּי — אֵימָה וְנִעִימָה!

וַכֹּה תִּפְּי, יָפְתִי, כִּי תִקְצוֹפִי
עַת עוֹ אַהֲבָתִי חֵק מִיָּבֵר פּוֹרַע —
מַה נוֹרָא הוֹד אַפְּךָ—חֶרוֹן יָפְּי.
יִישׁוּבֵב נִפְשֵׁי עַת לְבִי קוֹרַע!

מעצבת לבי עת פני קדרו, אן מנשמת פיד העבים נפורו
 עת ענני תוגה את מצחי יעיבו — ויפי עינוך את פני יימיבו. (1)

ויחד עם האהבה באו גם נפתוליה. האהובה מתחילה להרניז את המשורר בנכלי ערמתה ובהשתובבותה החכיבה, והיא מסתרת מעיניו כדי להגלות לו שוב.

סלחי, תפתי, אם חק דת הצנע באי, הנה יפתי, באי הבית!
 עברה אהבתי — עתה אשב, עור, אלם אהי, וכפסל שיש —
 כי הצנע לכתך לא עוד אחללה, על מורא הדרך לא אגיל ברעדה,
 אם גם מאשך תוקר נפשי סלה. — ולחן מליך גם אזני כבדה.

אל נא, יונתי, אל עוד תתחמקי! אף מה הדלת על צידה הוסבה?
 שובי, הנה שובי, אל עוד נא תרחקי! שבה יונתי! גילתי מה רבה!
 גם ידי גם עיני לא עוד אדומה שוא פציתי פה — לבי לא ינוח;
 ולחניך מבשת בל אדומה. — שוא נשבתי — אלותי ישא רוח! (2)

ויש שהמשורר מרגיש, כי אהובתו קלת-הדעת מתרחקת ממנו ברוחה ויחוסיה אליו מתקררים; ואז מתחוללת בלבו מלחמה עזה בין האהבה ונאות הנבר המכיר את ערכו:

קודר מר דדתי אתמול בערב, ולנפשי אצינה: אל עוד תאהבי!
 את לא שמתי לבך אל רוחי כי סרה; אף אויזה! — על נפשי אף את מולכת.
 ונאון מליך נגע לב וקרב — אל-אהוב! אף אצי נפש ורוח?
 הווי אהבתך, הו יפה וברכה? ! — האפקוד על דמי: עמדו מלכת ו—
 זכרי... מה תזכרי אם אותי שכחת?! — ולדבי אל תכהו הרף לנוח ו—

אך גאות נערה לא אשא אסבלה! אף גאות נערה לא אשא אסבלה!
 אעזבך נצח — לו אשוב לאדמה! אעזבך נצח — לו אשוב לאדמה!
 לו אף פציץ מבלי שמש אבולה לו אף פציץ מבלי שמש אבולה
 וכגו נדבא כי יפרד מנשמה! (3)

גמק מוסרותיך חילי אגברה

ככה נכובה גם תוחלתו של המשורר למצוא מרפא לרוחו בהמדת-נשים. אולם הוא חזה שב להשתעשע באהבה הבוגרה, ככל צעיר המבקש חליפות וחיי-שעה, לולא הכחידה בו מחלתו כל מאיוויו וכל תשוקה לחיים ולעונג.

גם אהבת תנה, יפתי האחת. מה לך אל לבי? שם ערוך השחת!
 מלב קרעתי — עז אהבה פמות; אור-חיים הישבון במקום צלמות? (4)

רוח המשורר הלך או וקדר, ואת נחמתו האחרונה ראה במנותת הקבר. גרמה לו, כי כל החיים מתענים על פני האדמה, וטוב מותם מחייהם. הגה הוא רואה עלם צעיר, ענוף במגפת החלי-רע, השוררת בברלין, ומתפרפר בענויי נסיסה, והוא קורא אליו:

(1) „אחיה לנוי“, (2) „אחיה הנשכח“, (3) „אהובה עיבוד“, (4) „הג האביב“.

כַּת נָא, גֹּעַ, מוֹתָה נָא וּמוֹתָהּ !
 מְשַׁכְּבֵךְ בְּקֶבֶד הַלֵּא אֵךְ נָחַת —
 עַל אֱלֹהֵי הַחַיִּים אֲנִי אַחִיסָה
 פֶּן עוֹד יִחְיֶה עוֹד יִדְוֶה עֲרֵי שְׁחַת (1)

*

החכונה הכללית של שירת מיכ"ל. ומביעה רגשות שמחה או עצב. ולעומת זאת מעטים מאד בשירי מיכ"ל ציורי-הטבע ונתוח-הרגשות. מיכ"ל הוא המשורר הראשון בספרותנו החדשה, שבמא את רגשותיו בשפה טבעית, קלה ונמרצה, בהסירו מהשירה העברית את צעצועי המליצה ואת העבותות ששמו עליה משוררי ימי-הבינים ואד"ם אביו⁽²⁾. ביחוד כתובים שירי האהבה שלו באופן טבעי, בטעם ובחופש, שלא כל משוררינו היותר צעירים הגיעו אליהם. מרירות האהבה של מיכ"ל, עקיצותיה ונפתוליה מזכירים לנו אותם של היינה. כן נשמעים איוז צלילים לאומיים של חבת עמנו וארצנו בשיריו של מיכ"ל. בהפואימה "שלמה" הוא מרומם את ארץ-ישראל, "ארץ השירה", שבה "כל אבן-ספר, כל סלע הוא לוח"; "ואם גם בעלזה אדונים זולתנו, הגה אך לנו היא, כי בנהרי נחלי דם ודמע קנינו לנו את עפרות-קדשה" (הקדמה ל"שירי בת ציון"). וכן מרמז לנו המשורר בשירו "דליה נדחת", כי אין תהיה לאומית לישראל אלא בארץ אבותיו. הדליה הנסחפה במשברי הים אומרת:

אֶהָה נְדַדְתִּי —	עָלִי עֵץ רַעֲנָן
לְמָה לִּי חַיִּים ?	יִשְׁבְּתִי שְׁאֵן.
לְבֵן יִשְׁאוּנִי .	וּפְתַע נְדַפְתִּי .
לְבֵן יִהְיֶפוּנִי	בְּלֹא עֵת נִקְמַפְתִּי ;
בְּחֻמָּתָם הַמַּיִם :	אִם מִמְּקוֹם הַיַּלְדִּיתִי

(1) על החלי-רדע בעיר ברלין. (2) כימי הבינים בנו משוררינו בכל דלתות (שוחת) שיריהם מספר שח של תנועות ויתרות (תנועות עם שוא נע או שרוק לפניהן); ואד"ם התחיל כל דלת בתנועה ולא בשוא ונפר אתה במלה שנגינתה כלעיל. לעומת זאת השתמש מיכ"ל בהם שקל הנקודי ההרש, הדורש רק שווי מספר תהברות בכל הדלתות וצלול התרוו.

